„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на celу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „
За Србију:
(у сребру.)
Натедину 120 гроша, на пола године 60 г.
на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 нов од сваке врсте оваких ситних слова, а за жигосе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже.

БРОЈ 149. У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 18. (30.) ДЕКЕМБРА 1874. ГОДИНА IX.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

На измаку ове године, којом свима предплатницима овога листа рок предплате изилази, учтиво позивамо поштоване сународнике и пријатеље „Заставе“, да се на исту и на даље предплатити изволе.

По одључном решењу одбора „задруге за српску народну штампарију,“ која је и за идућу годину накладу илити издавање листа преузела, неће се моћи лист без готове предплате слати, зато умољавамо предплатнике, да претплату за времена послати изволе, тако да иста до краја старе године на своје определење стигне.

Предплата као и огласи упућују се на „администрацију Заставе“, а дописи, и што се уредништва тиче, на „уредништво Заставе“.

Као најудеснији начин за шиљање претплате препоручујемо тако зване поштанске упутнице, на које нека стари претплатници изволе само адресу с листа скинути и на упутницу је прилепити.

Са стране уредништва умољавају се учтиво сва старија и млађа браћа, која пером владају, да лист овај умно подпомогну.

Предплата је:

I. За Аустро-Угарску:

годишње	12 фор.
за по године . .	6 „
за четврт године .	3 „
за месец дана . .	1 „

II. За Србију, Црну Гору, и друге српке земље:

годишње	120 гр.
погодишње . . .	60 „
на три месеца . .	30 „

III. За предплатнике из други земаља, због веће поштарине, годишње: за Немачку, Швајцарску и Романију 15 фор. за Русију, Италију и Турску 19½ ф. за Француску и Америку 20½ ф.

У Новом Саду 14. дек. 1874.

Уредништво „Заставе.“

ЗАДРУГА
за српску народну штампарију.

МАРИНОВИЋЕВА ВЛАДА НА СКУПШТИНИ.

Таласи новембарске кризе и промене у Србији још се нису расплинули, још се и у српским и страним листовима о томе пише, и у народу с ове и с оне стране Дунава говори.

С тога ћемо се и ми на ту важну ствар опет и опет свратити.

Беседе говорника приликом адреске расправе говорене тек су сад у обширности пред нама.

Ми смо признали коректност поступка Мариновићевог, што је дао оставку, видећи се са већином народни посланика у опреци, и што је тиме дао први (а не као што у прошлом броју погрешно стоји, прави) пример таког коректног поступка.

Но тим већма морамо осудити некоректност поступка, којим је адресу одборске већине оборити, и тиме своје министарство одржати трудио се. Средства, којима се послужио нису само некоректна, него и да се најблажије изразимо, непарламентарна, и управо неуставна. Он, а и Чумић порицали су скупштини и само право адресе. Ту су сами собом дошли у опреку чрез то, што су лане и сами пристали да народна скупштина, и то још у трећој и последњој сесији својој кнезу поднесе адресу. Што Мариновић прави разлику између лањске и овогодишње адресе, то ствар не мења, кад је пре свега питање о праву адресе.

К томе пак долази и то, да и лањска адреса није била чиста „парафраза“ престолне беседе, или само „учтив одпоздрав“ на ну. Разлике наравно има, и то што међу осталим у лањској нема, у овогодишњој има маи посредног израза неодобравања Мариновићеве спољашње политике, и по томе неповерења к њему. Отуда наравно и оне сузе о незаконитости, неуставности, и самој неумесности адресе одборске већине. Ни оно није било достојанствено, и међусобном положају и одношају владе и народне скупштине примерено, да министар-председник народну скупштину лупи у лице речима: „кад скупштинско тело, представник народа, наброји гомилу фраза и закључака“. . . Тако што не би се ни Бизмарк усудио скупштини, но највише странци, или „фракцији“ којој у очи рећи. Зар су изјаве народни потреба и жеља „фразе?“ И не били се онда још с већим правом рећи могло, да министри престолну беседу, која је њино дело, наките фразама, које остану на папиру, или се у извршењу искрену у противно од онога, што се очекивало? Но највећма се мора замерити Мариновићу, што је у расправу увукао личност кнежеву. Ако је личност кнежева по монархијском начелу, и уставном определењу „неприкосновена и неодговорна“, из тог несљедује, да се скупштина неможе адресом обратити на кнеза, а још мање да се, кад већ адресу поднети може, обрати на њега онаком адресом, какву она за добру нађе; кад би „неприкосновеност и неодговорност“ кнежева томе на путу била, то скупштина неби ни кад и никако, могла ни по §. 58 устава, ни по §. 105. пословног реда с кнезом у саобраштај доћи, јер сваки саобраштај условљава скупштинску расправу, и предмет таке не би увек бивао „учтив одпоздрав“, него стварни захтев. Рекоше неки, да и у другим уставним земљама па и у самој Енглеској адресе нису ништа друго него парифразе престолне беседе. То у опште не стоји, него како кад. Кад је парламенат, или већи му део задовољан са политиком владе, и по томе са престолном беседом, као сликом те политике, онда наравно већина одговара „парафразом“ адресе. Но и онда често бива, да и мањина обележава своје становиште, особито кад су супротности у вреви, или је мањина велика, или су околности таке, да мањина држећи да народ има за собом, и да је влада баш незаконитим, или неумесним средствима већину задобила, може се надати моралном успеху у народу, или и код саме круне, која би у таком случају право имала одпустив министарство, и узев министарство из мањине, распустом сабора на народ апеловати.

Но ако већина скупштине није са политиком владе задовољна она и сама на престолну беседу друкчије одговара, него голом парафразом, и то не само у почетку периј̇оде, или сесије, него и у самом течају сесије. Енглеска парламентарна историја пуна је таки примера. И сам свемогући Памерстон пао је год. 1858. помоћу своје већине. У Србији пак, где скупштина по уставу нема права, формулисане законске предлоге доносити не остаје јој ништа друго, него или се изложити томе, да се код сваког предмета, за који би владин предлог тражила, са министаретвом бочи, или ако у напред држи, да би с таким министарством имала посла, да унапред кнезу адресом, т. ј. изјавом своји жеља прилике и повода даде, да променом министарства суглас са народном скупштином постигне.

Престолна беседа нигде се несматра као дело владаоца, и ако, као и сва друга важна државна дела у његово име иде, него за дело министарства, свакако пак за тако дело, за које министарство одговара. Ако дакле народна скупштина адресом изјави, да није задовољна са прошлом и будућом у престолној беседи израженом и наговештеном политиком, то онда тако што не односи се на кнеза, нити вређа његову „неприкосновеност, и неодговорност“ личну, него на владу и њену одговорност, и њој се а не владаоцу тиме изражује неповерење. Казати дакле: да се адресом, у којој се и друге ствари напомињу, него што су у престлној беседи, или у којој се не одобравају поступци владе у унутрашњој или спољашњој политици, вређа „неприкосновеност и неодговорност“ кнежева, то би било пуко незнање уставне и парламентарне азбуке, кад се неби знало, да Мариновић и другови му добро то знаду, дазле да су на то смерали, да тиме заведу, па још и застраше скупштину, у којој многи заиста незнају оно, што се министри чине да незнају. Такав поступак је грех према народу, који се тек извикава уставности и најмање би требало да га чине они, који су „уставност, коректност, и поштење“ на своју заставу написали; пред осталим светом пак то баш долази смешно, а не оно, што се одборској већини замерило.

Чудна је логика и уставна теорија Чумићева. Чумића познајемо само из даљине, и тим смо мање изложени томе, да наш суд о њему помути каква лична околност. Меру за њега узимамо само из његови јавни речи и дела. Морамо признати, да нам је по прочитању адреске беседе му дошло испод оне мере, којом га је досад јаван глас мерио. Каква софистика! Чумић се заплео у мрежу питања, и „заокругљивао“ ји је дотле, док није дошао до тога „да народно представништво има само толико права, колико му устав и закон о пословном реду даје.“ По што пак у уставу и пословном реду нема помена о адреси, то наравно нема скупштина ни право поднашати адресу, али поред свега тога може ипак поднети неку адресу, т. ј. адресу „учтивости и оданости“, јер такој адреси „не треба тражити законог основа ни у уставу ни у закону; она је изван свега тога, она је изван права; него јој треба тражити основа у уљудности и доброме тону. Али кад је реч о адреси, у којој се „излажу народне потребе, захтеви и жеље“ онда је то друго што. О такој адреси нема помена у уставу и закону — дакле је скупштина неможе ни подносити кнезу. „Ко тврди да може, тај треба да докаже из устава и закона.“ Зајиста је Чумић тиме изнашао камен уставне мудрости!

Чумића проноси београдски „пресски биро“ по свету као поборника „правне државе.“ Незнамо, како он сваћа правну државу, да ли тако, да се она само, или поглавито о сигурности права брине, или и о другим стварима, као просвети, и обштем благостању, и т. д. али све у правним облицима; но свакако се под правном државом разумева противно од полицајне државе. У полицајној држави важи: да је све забрањено, што није по закону, или уредби слободно. У правној, па још уставној држави то је другчије. Ту као што је и самом праву основ слобода, све је слободно, што није забрањено, по ономе, да устави, закон и законите уредбе слободу, па по томе и право неограничавају више, него што се установи.

Већ по томе дакле имала би скупштина право адресе, па ма и с тога само, што у уставу и пословном реду нема забране о томе, а кад има то право, онда је правило томе праву и друго што, него „уљудност“ и „добар тон“ који само на начин и „тон“ адресе упливисати могу; правило јој је не само садржај престолне беседе, него и обичај други уставни држава, и потребе државе народа. Ово све стоји и важи и онда, ако Чумић стоји на таком земљишту јавнога права, по коме би владалац био извор праву народном, а не обратно, народ извор праву владочевом. На катедри криминалног и грађанског права и поступка наравно другчије ствар стоји. Онде мора доказивати, ко шта каже или тражи, а у јавном праву је предпоставка за слободу, и за право народа, које из слободе излази.

Чумић је даље казао — но не казаонего претио, или страшио: „да би одборска већина, кад би се њен предлог усвоио, некако навела народно представништво, да се стави изван закона, јер треба знати, да и мања сила и мања власт, кад изиђе из закона, има ту опасност, а над тако моћне силе, као што је народно представништво и влада, кад дакле те две моћне силе погреше, или ма како изиђу с пута законског, онда из тога господо! може да произиђе јак потрес — најмања погрешка може да нас скупо стане — због таког мишлења народног, због таки народни посматрања, да се владаоцу све прописује, у друштву с још неким узроцима, произведена је позната несрећа.“

Није ли ово и неуставно, и најнелојалније застрашивање, основано истина на голим, и погрешним фразама, но које у устима министра могу да имају утиска и притиска?

Међер кнезу Михајлу недаду министри ни у гробу мира, час по час потрзавају не само живога, него и покојнога кнеза. Нема ту опасности, и потреса, ако скупштина кнезу отворено каже „народне потребе, захтеве и жеље“, напротив могу се опасности и потреси родити, кад се казан народне струје тако капком заклопи, да неможе за израз потреба, захтева и жеља да добије одушке, или тек мора да пробија кроз ситне боре поједини, и то не предлога, него петиција, или постулата, да влада поднесе предлоге. Нису се буне и потреси догађали, кад су народне скупштине кнезу изказивале „народне потребе захтеве и жеље“, него кад се забрањивали таки изкази и изрази, или кад се кришом радило из заседе крагујевачки топова, или иза топчидерског грма. Цео свет зна, да је престолна беседа израз мисли одговорне владе, а адреса израз мисли народне скупштине, и да се у адреси изражено тиче владе, а не „непрекосновеног и неодговорног“ кнеза, па нашто онда подметати владаоца, на што говорити о сенки, која би пала на кнеза, о опасностима, потресу, „познатој несрећи“ и т. д. кад сенка може пасти само на министарске столице, само се ове потрести могу, и кад би се сва несрећа на томе свршила, што би по уставном и парламентарном обичају, кад би друга скупштина распуштеној за право дала, кнез дао министрима одпует, да они њему сад нису дали оставку.

Имали би коју рећи и на „нове мисли“ младога Гарашанина, који је пронашао: да су кнез и народ барабар, влада да је кнежев, а народна скупштина народни орган, и по томе да је народна скупштина испод кнеза, па као с тога неможе с другим чим изићи пред кнеза, него изразом „учтивости и оданости“. До душе лепа теорија, и лоћика, лепе „нове мисли“, које се можда шестаром техничара онако исто као и Чумићева „питања“ заокружити могу, али којима само недостаје државо-правнички основ. Ми држимо, да је и кнез у народу, и члан народа, и да кад народ хоће државу своју, своју државну власт тако да организује, или да хоће да подноси таки организам, да извесна јавна права врши уставом, законом, или традицијом унапред означена јединица, а друга јавна права повремено избрана множина лица, то су онда обоје органи народа, и барабари, или ако је по уставу једно од другога у чему јаче, то народ свакако остаје над обојима, и барабари се само с другим народима, односно државама. Та ово је баш по „реалној науци“, која непознаје права „с више дана“.

И Јован Илић боље би урадио, да је ћутао. Па онда онај „тон“! Да ли је и оно по правилу „доброга тона“? Два дана трајала је адреска расправа, па му је већ досадила, и стидно му је.

„Ако хоћемо, да поштујемо устав, ми поштујемо закон, а поштујући закон и устав, поштујемо кнеза, поштујемо право, поштујемо сами себе, а непоштујемо ли устав и закон, не поштујемо ни себе, ни никога“ — вели Илић. Наравно, ко хоће адресу, која кнезу изказује „народне потребе, захтеве, и жеље“, а особито таке, које се не допадају постојећој влади, тај „непоштује устав, закон, кнеза, право, себе, ни никога,“ па ни самога бога — тога распни! Да дивне ли лоћике са „наизеленијег судеког стола“ у Србији! Из ње би се и то извести дало, да ко поштује кнеза, не треба ни устава, ни закона, ни права, јер све то ограничава владаоца.

Обазрели би се и на лоћику „Обзора“ коју „Видов-дан“ преузноси, и из које не изилази ни више ни мање, него прво, да би посљедица усвојења адресе одборске већине био неизбежан рат с Турском, друго, да би Србија била побеђена, а треће што је још најкрасније, да Србија никад неће бити у стању Турску надбити, и Босну, Херцеговину, и т. д. ослободити, чега би наравно посљедица била, да ји ко други ослободи — но на ово ћемо се други пут обратити особено, и у свези за „црним пегама“ старе „Пресе“ у 354. броју.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

Бечки лист „Фатерланд“, казује да у једној депеши, коју је Бизмарк послао на Арнима има и ово: „Цар, (руски) није никаква политична глава и у сваком случају ув нас је,“ и додаје на то: „У вишим званичним круговима, владају и сада као и пре шест година две врло различите струје. Цар јавно симпатише са Пруском. Друга је струја она око његова сина насљедника, који је, као што ми поуздано говоре, поново својој околини забранио, да и једну реч немачку употреби. Велика кнегиња Марија, сестра царева, а жена грофа Строганова такође је велик пријатељ Француској, ма да њене симпатије уживају бонапартисте више но остали. Ви знате, да је та принцеза једаред, кад је принц од Велса у Петрограду, био пред овим искала од пруског заступника принца *Рајса*, да пије у име повратка Елсашке и Лотарингије Француској. Но при свем томе, и ја морам код тога фактум застати, Русија се према Пруској врло мудро и обазриво влада, она зна, да још није спремна за рат, ма имала вољу ратовати. Ја само констатујем поуздану ствар кад речем, да нема више од 200.000 добре војске, а то је врло мало, да се у рат пође, остатак су истина људи у војничко одело обучени, али нису солдати. То је сасвим поуздан фактум, који казује зашто се Русија неусуђује и бој заратити с Пруском. Кад је кнез Бизмарк у својој познатој безобзирности предложио европским државама, да признаду диктатуру Серанову, одмах је цар изјавио, да то јако стоји у противности са традицијама његова дома и да он неће никада признати владу једнога „пустолова,“ коју ни сам народ шпански признао није. Херцег Деказ мислио је да ће се за пример Русије заклонити моћи, и спремао се да и он непризна Серанову владу, али како се јако зачудио, кад му је руски посланик, кнез Орлов, у походе дошао. „Тај дипломата слабе способности“ као што кнез Бизмарк од речи до речи каже у својој депеши, која је приликом процеса Арнимова читана, воле пре свега, да добије свилени пантљичица, да прса своја гарнира, и главно му је да се његовој сујети ласка. Тај дипломата је, велим ја, син грофа Орлова, који је године 1856 париски уговор потписао и том приликом име кнеза добио. Тај дакле кнез Орлов, рекао је Херцегу Деказу ово: „Ми нећемо владу Серанову да признамо, али ја вам саветујем најозбиљније, да је ви признате, јер ако ви то нећете, онда ћемо ми бити принуђени, да Серана признамо. Ни по коју цену нисмо ради с вама у томе заједно бити, јер би то изгледало, да ми конспирујемо с вама против Бизмарка.“

„Журнал де Деба“ пише: „Са свију страна чујемо да се пита: Шта је Бизмарка навело, да пусти, да се у процесу Арнимовом јавно читају писма? . . Нама се чини да је врло лако погодити намеру Бизмаркову јер му је потпуно за руком испало оно што је хтео. Без сумње хтео је Бизмарк међу странке у Француској нову јабуку од заваде да баци. Његове депеше имају ту особитост, да свакој странци дају повода рату, тако да се њима и легитимисте и бонапартисте и републиканци и радикалци један против другог служе. Господин Бизмарк — ту му заслугу признати морамо — познаје што нико, врло добро карактер француски, он зна, каквом је непоћатном лакомисленошћу сваки од нас склоњен да нападне на свога противника са оружјем, које му пре до руке дође, од куд му драго оно дошло само ако је добро наоштрено. Што се тога тиче ми смо на жалост прави потомци оних Галла, о којима Цезар вели: „Не само по својим варошима, него и по својим селима, по четвртима тих села и скоро у свакој породици стварају се једна другој противне странке“, и још је додао да се виједна од тих неустеже призвати у помоћ земаљског непријатеља, само ако се тако владе дочепати може.

Бонапартисте, које бар из пристојности треба да су ћутале, пожурише се, да нападну на републиканце. *Монархисте* веселе се, што је Бизмарк рекао добру реч за рештаурацију монархије. Па и *републиканци* не бише паметнији, они место да у процесу нађоше поуку за политичну мајсторију, нађоше повода непатријотичним зађевицама. Ми се нећемо у ту распру мешати, која иде по вољи Бизмарку. Ми смо из депеша, које толику вику начинише, само то једно извчитали, да је нужније више него икада, да се све силе у земљи скупе око правилне владе, да једанпут престане та несрећна поцепаност, која нас у читавој Европи саме остави, без савезника и пријатеља“.

„Републик Франсе“ пита такође, шта је могло навести Бизмарка, да таке компромитујуће папире на јавност изнесе, као што је то у процесу Арнимовом учињено. То је питање Французу врло тешко решити. На сваки начин може Француска из тога процеса ваљану науку попрсти. Као што се дало предвидети бациле су се све партаје у Француској са правим беснилом на документе, који се читаху у процесу Арнимовом. Свака је тражила у томе оружје против свога непријатеља и нашла је. Но у исто доба добиле су све странке добру лекцију, па и сам Бизмарк. Свакојако је зајамачно, да се последњи у једноме преварио: Француска још није дотерала до те опасности, да падне у провалију нове царевине, а неће баш тако скоро ни у крваву анархију унићи. На сваки начин, да је земља сита своје провизорије, али опет за то није јој нужна поука берлинска, да види да је победила ђенавоља, т. ј. ускрс републике.“

ТУРСКА-ЦРНОГОРСКА КОМИСИЈА.

II.

Скадар 30. новембра.

У првом чланку јавили смо како су комесије свој рад одпочеле, и наговестили смо да се рад турске комисије на нулу своди; сад ваља и о самом раду да коју проговоримо, те тим да потврдимо наше казивање. Ево су већ 7 недеља протекле од како се дневно држе испити, да се изнађу убице и кривци, е па шта мислите у колико се је успело? Турска је комисија уписала до 30 Турака, ал не као доказане кривце, него више рад тога, да од ових кривце дозна. Турци нити шта казују, а јоште мање признају, јер сви ко из једног грла говоре да они нити су којег видили, нити су за ону грозну погибију чули; они ништа друго незнају да кажу, осим да је Јусо Мучин погинуо; а да су толико Црногораца и Зечана поубијани и изсјечени то незна ни један. У једној вароши у којој се сваки Турчин који само оружје носити може подиго, и у којој су на јавним улицама толики људи поубијани, нема ни једног Турчина да посведочи да се та погибија догодила, а јоште мање да и једнога крвника изнађе.

Видећи турска комисија да турски житељи подгорички једногласно одричу, да што о том крвавом догађају знају, неимајући другог пута, реши се да позове подгоричке Мухтаре (то су одмјестне власти постављени надзорници, сваки на определене улице, ради местне сигурности) и да ове на испит узме, јер ће од ових морати дознати, шта се у њиховам улицама догодило; и тако дођоше до 20 Мухтара, при испиту не нађе се баш ни један да што о том догађају зна казати, не само да незнају да су толики Црногорци поубијани и по улицама мртви лежали, него млоги од њи говораше да незнају нити да је Јусо погинуо. Требали овђе још каквог коментара? Грађани веле да незнају ко је Црногорце убио, а Мухтари незнају нити да се што и догодило, и кад само помислите да су Мухтаре послије 6—7 недеља у Скадар позвали да кажу, а они и сад кажу да ништа незнају, и јоште кад вам напомињенемо, да је турска комесија прво у Подгорици испите започела, који су неколико дана трајали, док је комесија амо прешла, шта се из овог може закључити? По нашем мјенију, сваки ће безпристрастан до тог увиђења доћи, да је тур. комесија сасвим неспособна, а кад је така — какви ће изход истраге бити?!

Као што је овај крвави догађај, који се у Подгорици догодио, до сада ниђе нечувен, тако је јоште више то, — да једна комисија није у стању баш ниједног кривца изнаћи. Како мисли ово турска комисија оправдати, ми од наше стране нећемо главу лупати; ми а и са нама сав свијет зна, да су Црногорци у Подгорици на правди божијој поубијани, да је Црна Гора протестовала и сатисфакцију захтевала, да је турска влада комисију одредила да ову ствар испита, а да турска комисија после 7-недељног рада, јоште није ни једног кривца изнашла, ма да су сви Турци подгорички чрез два дана и двије ноћи, на оружије се дигли и невине Црногорце поубијали па и кроз Зету своје недело чинили, где је јоште више њих поубијано.

Овђе нам мора и неотице на ум пасти, с чега јадна раја толико страда, и зашто до данас баш ничим недоказа турска влада да је хатхумајум признат; кад код овог подгоричког догађаја неможе или боље рећи неће турска комесија да изнађе кривце, код овог дела велимо, које је потресло свако човечије срце, и за које се страна влада за своје подајнике заузела, како је могуће онда и помислити да ће се турска власт заузети јадне раје, која свој глас подигне против силеција турскијех, и за којих се осим њи нико други не заузима.

Сад је згодна прилика, да се Европа увјери, а држимо да се из рада турске комисије већ довољно увјерила, — јер су сви конзули овђе и прате пажљиво рад њен, — какво је стање у Турској, и дал су они вапаји јадне раје истинити, и дал данашњи вјек допушта, а да се човек против самог њега неогрјеши, да се Турска у оваком стању остави?

Турска комесија ће, ми држимо, за мало изјавити да је са својим радом готова, и поднијеће га својој влади; шта ће турска влада даље радити кад се увјери, да комесија до никаквијех резултата није дошла, и хоћел то тако остати, уверићемо се из завршне речи онога, који је има да рече: а то је књаз Никола и народ црногорски.

ХРВАТСКИ САБОР.

(Седница LXXXXII. од 20. декембра.)

Пошто су неке мање ствари обављене узима реч др. Милан Маканец, да стави на бана две интерпелације.

Говорник се тужи, да о крајини у сабору има тако мало спомена, а одношаји њезини да су такови, да ће се крајина једва подићи моћи, ако се одношаји ти непромене. Он признаје, да злу стању у крајини није крив барон Молинари, него да је осведочен о доброј вољи барона Молинариа прама народу хрватском, али инак да је управа у крајини, као што обичава рећи г. др. Шпун, непод сваке критике, ради нерадинности уреда, који би се пре неуреди назвати могли. Барон Молинари имао би воље томе помоћи, али он није о свему тачно обавештиван. Крајина да незна сама што је; у сабор несме, јавности нема, управа јој да је никакова, да је у опће земља, на коју су и људи и бог заборавили. Много вели да је рана у крајини, које би требало видати и народу помоћи, јер да није доста, што бан Мажуранић седи на банској столици место Бедековића, што је Вончина начелником града Загреба место да га Плушчес нагања са своји пандури, што „Обзор“ сваки дан излази место да се по старом обичају сваки други дан конфискује, него да треба радити о бољку народа, о што скоријем здружењу крајине са матером земљом.

Једна од повећи рана крајине лежи у том, што се није задовољило 4. чланку закона о преустројству судова, за то он ставља на бана следећу интерпелацију:

Чланак 4. закона о устројству правосуђа у хрватско-славонско војној крајини установљује, да се судци у војној крајини скроз само привремено именују, но да то привремено стање годину 1874 претрајати не сме, те да ће се код предлога за дефинитивно именовање преуз. г. заповедајући генерал са краљ. хрват. слав. зем. владом у договор ставити.

С разлога, што је год. 1874 на домаку:

с разлога, што се обћенито гласа, да ће наглашеним законом и год. 1875. претрајати;

с разлога напокон, што је у интересу правосуђа у хрватско-славонско војној крајини, да се наведени провизорији чим пре докине, сматрам се обвезаним на вашу преузвишеност управити следећу интерпелацију.

1. да ли се је гледе дефинитивнога именовања судаца у хрватско-славонско војној крајини заповедајући генерал. преузв. г. барон Молинари у смислу наведеног закона ставио са краљ. далм. хрват. славен. земаљском владом у договор, и да ли је предлог за наглашена именовања јур светлој круни поднешен, па ако није

2. какови постоје разлови, какове ли запреке против изведењу чланка 4 наведенога закона, затим

3. да ли је ваша преузвишеност и које кораке подузела, да у смислу наведенога чланка дефинитивно именовање судаца у хрват. славон. војној крајини изведе, напокон

4. да ли и када ће дефинитивно именовање судаца у хрват. славон. војној крајини следити?

У савезу с овом интерпелацијом стоји друга, те гласи:

Чланак 14. закона о уређењу правосуђа у хрв. славон. војној крајини установљује, да ће се ц. кр. крајишки одсеци стола седморице и банскога стола са кр. далм. хрват. славонским столом седморице, односно банским столом спојити, чим кр. далм. хрват. славон. стол седморице законитим путем од управе неодвисним постане и установе чланка 4—8 истога закона такођер за судце краљ. далм. хрв. слав. стола седморице и банскога стола законито у живот се уведу.

С разлога, што је донешеним у овом сабору законима о преустројству краљ. хрват. далм. слав. стола седморице затим о неовисности судаца испуњен увет чланка 14. наведеног закона;

с разлога што је спојење наведених виших судаца толико са финанцијалног колико са правосудног гледишта, и најпаче ради успешнија здружења крајине са матером земљом у очиту интерес у наше домовине сматрам се обвезаним на преузвишеност вашу ставити следећу интерпелацију:

1. да ли је краљ. далм. хрват. слав. земаљска влада са ц. кр. главним заповедништвом као врховном крајишком зем. области о спојењу виших судова водила расправу и с којим успехом, па ако не

2. које је кораке ваша преузв. подузела, да се наглашено спојење у живот уведе, и

3. када ће наглашено спојење виших судова следити?

Бан Мажуранић одговара на обе интерпелације. На прву интерпелацију гледе питања првога вели: да се преуз. г. бар. Молинари ставио у договарање с владом, а резултат договора јест да имаде се докинути провизорија, а докинуће истога да спада на преуз. г. Молинариа. Одговором на ово питање одпада потреба одговора на друга питања! Но када ће дефинитивно именовање бити, незна, но нада се да ће новом годином свакако следити.

На другу интерпелацију вели, да је главна запрека спојењу виши судова одељењем политичке управе од правосуђа уклоњена, те се нада уредбом нове организације овој жељи задовољити.

Интерпелант се задовољује с одговором, кућа га узима на знање.

Бан предлаже кући на претрес буџет за годину 1875 те моли, да се расправом пожури. — Ставиће се на дневни ред.

ДОПИСИ.

— **У Карловцима** 12. декембра. Административни одбор имао је своју седницу 26. новембра, присутни су били чланови Вујић, Јанковић, Радовановић и свећеник Ђ. Поповић и г. Матић из Каменице. —

Седницу је отворио г. Иларион Руварац архимандрит грчетешки са том изјавом да Његова Светост због важних послова неможе овој седници пред-

---

ЛИСТАК.

О ВАСПИТАЊУ:

говор Милеве Симића учитељице

приликом отварања више девојачке школе у Новом Саду.

(Свршетак.)

Сад прелазим на женско васпитање на особ.

Питање о васпитању женском тако је важно и тако дубоке засеца у живот народа, да највећа питања друга једва се могу упоредити с овим.

Да је народ скуп свију домова и породица његових, и да од благостања ових зависи благостање народа, напред је речено; а сад да видимо, какав позив и какве дужности има женска глава у породици и на дому, и какав преко ових уплив на народ.

Дужности женске на дому и у породици важније су од мушких. Мужу је свет кућа, жени је кућа свет. Женино је да кућу води, да мужа задовољи и усрећи, да децу добро васпита. То је поље женскога рада и отликовања, ту се женске врлине показују. Овде немогу а да прво ненаведем речи из св. писма, што их је још у прастара времена онај мудри цар о тима женским дужностима и врлинама у похвалу добре жене изговорио: Она неједе хлеба у лењости. Опасује снагом бедра своја и крепи мишице. Како јој је добра радња! не гаси јој се ноћу жижак. Тражи вуне и лана и ради вољно. Рукама својима маша се преслице и претима својима окреће вретено. Сама покриваче гради и платно за износ и скерлет за одело. Мисли о њиви и узме је, и од рода руку својих сади виноград. Она је као лађа трговачка, издалека доноси храну. Пази на владање чељади своје. Уста своја отвара мудро и на језику јој је наука блага. Устаје док је још ноћ и даје чељади својој храну, и посао девојкама својима. Руку своју отвара и сиромаку, и пружа убогоме. Синови њезини подижу се и благосиљају је. Мужу свом вреди више него бисер. Чини му добро свега века свог. Зна се с врата муж њен кад седи међу старешинама земаљским.*) Она је круна мужу своме, она му је од бога дар.

Свака женска треба да је кућаница, и да је ово прво, па гдегод се узналази, да сјаје око ње и да се одмах позна. Она нема посла у општини ни по свету, то је мушко; њојзи је кућа свет; она је кући душа и све. Не стоји кућа на земљи, него на жени. Жена кућу држи и кућу диже ил руши. Од ње зависи опстанак кући. Образована је домаћица анђео хранитељ кући, она донесе срећу и благослов у њу. Уз образовану домаћицу процвета кућа и сва околина; све уз њу и од ње изађе лепо и племените; а у необразоване све подивља и пропадне. Образована домаћица претвори пустош у рај; а у необразоване рај пропадне. У кућарству су прве дужности сваке женскиње и у томе онај велики материјални моменат добре домаћице.

Још важније су дужности жене као матере. У породици су деца највеће благо, и васпитање деце најсветија ствар, а у томе је мати глава и све. Крило материно је прва школа, и школа од највеће важности за живот. Ту корен ухвате склоности и тежње, и ваљаност и неваљалство, и ухвате правац и мах. Прво је у васпитању научити децу разликовати лепо и ружно, и добро и зло, па мрзити на ружно, а волети лепо и добро, и чинити и радовати се њим; а томе је у породици најзгодније место. Породица је прва и права школа моралности, с којом је увек и права религиозност. Породица је позорница лепог и примерног рада и говора, чим се помоле деца. Слутња нека уздржава родитеље и старије од сваке непристојности пред децом, па после постане она примерност обичајем, и онај дух моралности овлада на дому. Па кад у том кругу и духу почне дете освешћивати се, и још пре освешћења онај дух љубави и искрености, који оца и мајку и браћу и сестре везује, свуда око себе гледати и слушати, и тим духом дисати и у њему растети и јачати; може ли онда другче бити, него онако. Породица је место, где све што најлепшег има у срцу и души човековој на видело изађе и развије се. Породица је храм и гај сваке људске честитости и врлине, и што породица у томе учини, учињено је; а што она промаши, тешко се икада накади; а у породици је жена и мати први и прави учитељ и прави анђео хранитељ. Детиња искреност и поштење и безазленост као и оштроумље знаци су и сведоци истих тих врлина и на матери. Што год има добра на човеку материно је; али и зло, јер што мати промаши ил поквари, више се не накади. Завири у живот свију великих људи, свуда ћеш матере наћи које их онима начинише. Најславнији људи по мајкама су, а не по очевима. Какве мајке онака и деца, а од њих људи. Врло су ретки од изврсних очева изврсни синови, ал од изврсних мајака свуда. Мајке су биле и остаће најјасније звезде на небу васпитања људског, и само у оној мери, како оне ту свету дужност схватиле буду, и радиле на томе, а мужеви их и учитељи помагали, само у тој мери поћи ће и образованост и њом свака срећа народу у напред. Где је врсних мајака онде цветају породице, школе и цркве, општине и државе.

Није мањи ако и не тако видљив уплив женскиње и у осталим одношајима породичког живота. Од прастарих је времена признато, да је породица једно место, где човек праву срећу и задовољство наћи може. Ту је храм и рај правог блаженства људскога на овоме свету; а у томе је храму

*) Приче Солом. гл. 31. ст. 11. и даље.

седавати, него је послала истог господина као подпредседника за сада — ако одбор на то пристане, а у идућим седницама председаваће Његова Светост и настојаће да се целокупан одбор сазове и да изабере тад председника.

Одбор је за сад пристао на ово и тако је седница држана.

У овој седници решено је осим више предмета мање важности и парница краљевачког пароха и председника, парох има платити трошкове 20 ф. јер је својим понашањем и неоснованим тужбама изазвао у општини немир, — а уједно и укор ће му се имати изрећи.

Даље је учињен разрез за ово-саборске трошкове на ову епархију спадајући од 4900 и неколико форината.

Даље је решено да се неке рачунске истраге у манастирима Привиној глави и Кувеждину спроведу, и почем је још прије две године решено да се игуман г. Сава дигне са административне управе, стављено је питање: је ли познато председништву зашто ово до данас учињено није.

У Павловцима где се општина тако рећи расула решено је да члан админ. одбора г. Мишковић отиде у место и да општину обнови.

У Добановцима хоће општина пароху да смањи плату и станарину од 60 на 40 ф.

Почем нема основаног узрока и разлога за то одбија се захтевање општине.

Даље су још ова питања стављена високом председништву:

Је ли познато високом председништву да је већ више пута овај одбор решавао и замолио бившег председника преузвишеног г. Никанора да се распише стечај за бележника и фискала ово-епархијски власти и ако је познато је ли вољно високо председништво ове стечаје расписати, или ако није вољно ово учинити да изволи казати разлоге зашто то неће да учини, — јер идућа епархијска скупштина треба ове изборе да обави.

Даље је стављено питање на високо председништво је ли истом познато, да је целокупни одбор решио да се епархијска скупштина састане онда ако се расправни сабор сазове, на три недеље пред састанак сабора, ако пак не би овога било, то да се има скупштина 2. септембра састати но почем скупштина никако није сазвана то се замољава за разлоге зашто то није учињено, те тако тим одговором да се знаду узроци за што то учињено није.

Даље је стављено и то питање на високо председништво, је ли му познато да је овај одбор био решио да се целокупан одбор састане 16. октобра т. г. но да за тај састанак нису разаслани позиви, — ако је ово познато моли се за одговор за што није извршено решење одбора, а ако се неће о овом одговорити моли се за разлоге за што се нема воље то учинити.

Још је стављено и ово питање на високо председништво. Је ли познато високом председништву да су у манастирима Хопову и Врднику — Раваници — наређене истраге због разметања манастирског имања из ништавних разлога од г. Никанора обустављене, шта више да у манастиру Хопову води управу г. В. Петровић који је због проневерења под истрагом и са духовне као и са административне управе скинут, — је ли вољно високо председништво ове истраге извести дати или ако то не, разлоге дати за што то не.

Г. Иларион обећао је ова питања поднети Његовој Светости.

Прочитан је у седници президијални позив високог патријархата, да овај има настојати да све манастирске рачуне под строгом одговорношћу до марта прегледи и митрополитском савету поднесе решено је:

С погледом на овом високом допису слични допис од г. Никанора — донешено решење под бројем 155. т. г. и под тим бројем тадашњем високом председништву поднесену предстатвку у виду жалбе ограђује се овај одбор против сваки посљедица одговорности ради неизведених прегледа рачуна, изјављујући уједно, да ако високо председништво не буде настало да се закључци овога одбора извршују, и дотичне рачунске истраге неотложно спроведу — а нарочито у манастирима Хопову и Раваници, то одбор тешко да ће моћи свом позиву одговорити.

Уједно је решено позвати г. настојатеље манастирске на шиљање рачуна а исто тако и прегледаче пожурити.

Приспело је још неких одговора од стране неке г. манастирски рачунополагача, у којима се опажа раздраженост те господе и тог познатог Хипокрита фрушкогорског. —

Али то је природан лелек — за земаљским благом — утешићеду се.

Још је био од архимандрита Петровића по калуђеру Мрзићу поднешен један закупни уговор који је исти архимандрит „у надежди одобрења" — закључио издав земљу под закуп пре толико месеци, и то без ичијег питања, — па без питања и самих епитропа, — за које се заклањао — кад је одбио комесију. Заиста то је крајњи безобразлук — овако на очиглед самовласно радити, и небојати се никога, има право кад му може бити.

Сада се види да је и овде одбор имао право кад је против једностраног наименовања епитропа био. Епитропи за овај манастир могу бити поштени људи али немају довољно одлучности — ни воље за рад, те су тако све напустили.

Овај уговор није могао бити одобрен, јер Петровић нема права на управу манастира, а још мање на примање новаца.

Споменутој седници није присутан био г. Тарбук белегишки парох а није ни јавио у своје време да доћи неће, но надамо се да ће од сад боље на ово пазити.

Идућа је седница 19. декембра у коју долазе исти чланови као и у пређашњу; и који ће за цело одговорити поверењу које је народ њима поклонио.

Премда је истина да су ове дужности са грдним трошком за сваког члана скопчане, јер мора у накнади за подвоз рану и стан своје да троши, а к' томе још од оних којих њих 120—150 страће приход од 60000 ланаца земље, — да увреде подноси, — за то што неће да пристане на то да рачуна како они хоћеју, но о томе други пут.

На захтевање преузвишеног Арсенија V. да патријарх Прокопије пошаље једног чечтитог пароха у Пешту на администрацију, послан је г. Моловић из Крчедина а том приликом дао му је св. патријарх и црвен појас.

По некима ово је за то учињено што исти свештеник није некима по вољи ни у Срему ни у конзисторији.

Чује се да је темишварски Сандић овде водио и о том разговора, како да Сервицкове штипендије дођу под управу патријархата.

Овде се прошле недеље попунила политична општина, са половином иступивши општинара, занимљива појава у новој Абдери.

(*) **В. Бечкерек** 11. дец. (*Жупанијска конгрегација, — варошка представничка седница — наши репрезентанти.*) У прошлу суботу 7. о. м. предузет је у жупанијској конгрегацији избор централног одбора за избор земаљски посланика, и изабрани су 36 чланова сами деаковаца, међу којима — на радост — Србина нема; листа опозиције добила је том приликом 13 гласова.

О овој седници нећемо речи трошити, јер јој наши представници одвећ малу пажњу поклонише.

Напротив тому задржаћемо се код јучер одржане седнице варошког представништва, у којем на дневном реду такођер беше избор одбора за руковођење земаљског посланика.

С' радошћу констатујемо, да је наш уважени земаљски посланик г. Шандор Трифунац поглавито ради ове седнице из Пеште овамо дошао, и да је у споразуму са г. Шандором Стојићем пред сам дан скупшине неколицину вар. представника на договор позвао, који су листу одбора склопили, и варошке представнике са наглашењем овог важног предстојећег чина у седницу позвали.

Овом се позиву одазваше листом наши земљоделци и с незнатном изнимком наше занатлије, само не нађоше за вредно да дођу господа.

Услед тога пропаде листа наша у скупштини са 1 словом једним гласом.

Оваки опетовани појави индоленције наших позватих личности не могу нас више ни разжалити, јер што огрезавају у немару, шкоде и себи самима, те ће кад тад доћи време кајања, кад ће их „данашњи господари" као непотребне одпустити, и својих даљих дужности разрешити, а народ их више неће примити.

То је у обште судба свију, који на две столице седе.

Али што је исприљено, те је наше стрпљење, које се више неби дало ни оправдати.

У последње доба претрпесмо пораз за поразом и ди је морало и неморало бити, и то све са немара наше интелигенције; сваки покушај за унапређење нашег друштвеног и политичног живота осујећен је већ унапред њиовим „особеним" држањем, којим су ваљда ради показати, да се без њих ништа неможе радити.

Жалостан прикос, који им најмање на част служи, јер кад нису кадри противницима нашим прикосити и народној ствари користи прибављати, онда је боље да се у Србе не броје, да на њих Срби нерачунају, и да не чине сметње у чисто нашим стварима, где један на другога са ватром и нечувеном енергијом устају и нападају, и тиме само стазу напредка нашег грудама посињу.

Са овим последњим „особеним држањем" одузели су нам последњу наду нашу, да Бечкерек као изборни српски срез осигурамо, и то је разлог са чега смо принуђени, да изнесемо пред целим српством имена те господе на среду, да их народ упозна.

Међу првима су др. Пејић и Јоца Крстић, који обећаше па недођоше, — уз њих су Александар Поповић Пеци који се картао, Пера Арсеновић који празан дућан није могао оставити, Ђока Стојковић, који је уз пут позван да у седницу дође, у мали сокак изгубио се, Ђока Јанковић који се такођер картао, Сава Кадић који није времена имао и многи други, који се за то време не дадоше видети.

Ево овако се подиже српски живот у Бечкереку.

Из ирипког среза, (*Нечувени чини г. Самфира предстојника ирипког среза.*) Принуђенисмо изнети на јавност неке чине нашег предстојника среза г. Самфира, да остали свет увиди, како се код нас у Срему јошт закона и најсветија правна начела безобзирце газе, и како се наш ирипки срез по мнењу једног патријоте заиста уподобити може „санџаку травничком".

Ако ћемо истину да кажемо, онда признати морамо, да се ствари у Срему ама баш ни у чему непроменуше, од како добисмо нову владу, шта више, без сваког околошења рећи ћемо, да наше ствари код судова иду на горе.

Истина, влада издаје сваковрстне наредбе, које смерају на поболшање нашег занемареног стања, али те наредбе остају само написане на папиру, ма да се реферише, да су у крепости и да се извршују. Ако се тужба какова од општина и појединих особа против чиновника због њнове самовоље, или гажења закона подигне, та или на дотичном месту спава, или се таке махинације употребе при истрази, да се после горе реферише, како је тужба нетемељита, и како је потекла из „страначке страсти." А другчије и неможе бити, кад се истраге поверавају, и кад се верује у опште људма, који уздишу за Раух-Вакановићевом ером, и који тенденцијозно иду за тим, да садању владу код народа омразе.

Да нам се не пребаци да само потварамо, ево ћемо навести гола факта, па нека потврде оно, што рекосмо. Ми ћемо навести четир најновија чина нашег г. Самфира предстојника овог среза, па нека влада и читајући свет види, је ли такав човек у опште за једног чиновника, а камо ли за управитеља једног среза:

1.) Г. Самфир кандидовао је новом изабраном одбору у Иригу за опћинског судца такове три личности, које одбор никако није могао за љубав опћинског напредка, за опћ. судца изабрати, али је уједно и казао своје темељите разлоге, зашто избору приступити неможе, молећи, да се ти разлози у записник уведу, и да г. Самфир другу кандидацију учини. Но г. Самфир не хтеде разлоге у записник увести, нити другу кандидацију створити, но просто именова старог опћ. судца, — који при избору одборника од народа ни једног гласа не доби да одборником постане, — а после свега тога, кад се изабрани одбор потужи влади, и кад извешће од г. Самфира, реферова исти, *како је одбор хтео без његове кандидације да бира опћ. судца*, како је онај човек, кога опћина оће, безпримерно страствен осветљив, и друге јошт којекакве неистине. Висока влада имајући тај извештај, а и пријаву одбора у рукама, нареди: да управљајући одбор жупанијски ту ствар извиди, и ако извешће г. Самфира стоји, да се према одбору по закону поступи. Кад је та наредба владина у одбору жуп. прочитана, у ком је и г. Самфир присутан био, то видећи, да ће се извешће његово као неистинито испоставити, сам предложи: да предстојник среза (т. ј. он) са одбором споразуме се, и кандидацију створи. Када пак дође кући, а он ти припусти одбору, да и без његове кандидације бира себи опћ. судца. Је ли такав човек, који тако ради, за предстојника једнога среза?! —

2. Црквена опћина ирипка тужила је пречасној конзисторији управитеља овд. једне парохије Мауковића због разних изгреда, и исти свећеник буде осуђен на укори и спошење поверенствени трошкова због тога, што поверенству при првом долазску нехтеде на позив истога предстати. Одлука та буде реченом свештенику приопштена, и поверенство на темељу те одлуке позва га, да те истражне трошкове плати, на што исти умоли поверенство, да од председника црквене општине поискану своту изиште, пошто му општина и онако сву плату парохијску није издала. Председник на темељу речене одлуке конзисторијске, и на темељу налога од истражног поверенства, изда истоме своту од парохијске плате реченог свештеника. Но исти желећи се осветити председнику, што ваљда није као он ренитентним се показао према конзисторији и његовом изасланству, денунцира земаљској влади председника, како му овај плату задржава, и неће да изда. Од владе дође, да ту ствар извиди овд. суд, и председник изјави, да је тужба г. Мауковића лажна, и показа г. Самфиру налоге, на темељу којих је морао издати своту од 60 фор. конзисторијском изасланству.

Али г. Самфир издаде рјешење, којим се — чуј читаоче! — одлука председника — која нити постои нити је има, него одлука *конзисторијска*, — укида, и председнику налаже, да г. Мауковићу из црквене благајне изда ту поменуту своту. Г. Самфир дакле неистину говори, кад одлуку председника у рјешењу свом наводи, а крајња је од њега ароганција, да се меша у ону ствар, која у делокруг његов неспада, и да себе као вишу инштанцију над конзисторијом поставља, те да може одлуку конзисторије укинути, и протузаконитом је назвати. Па још у том фамозном рјешењу вели г. Самфир, да председник није трабао поверенство конзисторијално слушати и повиновати му се!

И таком се човеку управа једног судског среза поверава!

3. Грчетешка општина тужила је земаљској влади опћ. судца Павла Суботића, да је исти порезао знатну једну своту новаца на оправку школе и ћуприје, да је тај новац покупљен, а школа и ћуприја да нису оправљени. Влада нареди истрагу, и жупанија је повери г. Самфиру као предстојнику среза. Исти оде у прњавор Грчетек да ствар извиди, и желећи наравно спасти свога љубимца, јошт при истрази рече: како је речени Суботић чист као сунце у тој ствари, и само је у толико крив, што тај порез није одобрила среска власт, и што је тај новац употребио на друге цели. Дакле по мнењу г. Самфира, то није ништа. Сва присутна опћина заиште, да се прорачун од г. 1872 прегледи, и да ће се из њега можда видити, куд је тај новац.

Г. Самфир пошље у опћински уред за тај прорачун, но ненађе га. За тим сачини записник и у њега уведе, како моле тужиоци да се рочиште одгоди, те позва тужиоце, да записник потпишу. Ови одговорише да је неистина, да они желе да се рочиште одгоди, но да то жели г. Самфир, јер нема прорачуна. Но г. Самфир у највећој јарости окрене се и рече тужиоцима: *ви сте марва и свиње*, ја ћу вама већ показати, и оде из опћ. куће. Дакле су до 40 људи марва и свиње, што сенеће да подпишу! Сутра дан настави се рочиште, и тужиоци доведоше себи заступника у особи г. Симе Крстића адвоката. Благајник Николајевић хтеде присутним тужиоцима нека разјаснења дати, но г. Самфир рече му: Та шта ви њима говорите, ево им овде заступника па њему кажите, на што тужиоци одговоре: Та да Господине! *Ми смо марва и свиње*, па и неможемо ништа знати, но — чуј читаоче! — г. Самфир одговори: да он незна тко је њи назвао свињама и марвом, и да он то учинио није. На ове речи сви се тужиоци убезекнуше, и један другоме пришапташе: Та гле како јавно сад неистину пред нама говори, и зар је тај наопако за судца, који нас 40 људи оће у лаж да утера. Ето, каквим је људма код нас поверено судство, и управа! —

4.) Ђорђе Живковић становник Нерадински рече пред два одборника за опћ. судца у Нерадину, да је многе ствари покрао, и фаличне пасоше на марву издавао. Г. Самфир осуди истога Живковића на темељу царског патента од г. 1854 на осам дана затвора, и би га и затворио одма, ма да је исти уток уложио, кога у записнику нема, да се није соба оправљала, у коју се грађани затварају. Исти Живковић поднесе уток земаљској влади, и ова уништи самовољну пресуду Самфирову, и нареди, да се та ствар испита, и по закону поступи. Одреди се рочиште, али пре тога оде опћ. судац Суботић у собу г. Самфира, и по дужем саветовању, дође Суботић, и рече: да он од тужбе одустаје. Дакле да је г. Самфира пресуда остала, онда неби Суботић одустао, а када дође до тога, да Живковић докаже што је рекао за опћ. судца, онда исти опћ. судац одустаје од тужбе. И ма да је исти Живковић и у суду јавно пред Самфиром рекао; да је Суботић лопов и да ће доказати опет за то г. Самфир ћути, и никакве кораке не чини.

и рају жена душа и све. Од њезине образованости зависи племство породице и дружине. Научите женску децу, да уз радљивост и штедљивост буду чуварице лепших обичаја, и да уздижу и улепшавају све што је српско, и да се поносе тим, па ће ове врлине одмах прећи на сву околину и за мало, па ће их бити пун народ. Образоване жене имају велику моћ и умеју с мужевима, као и ови с њима да учине, што ни мајке ни очеви ни учитељи немогоше и о чему се узалуд измучише. Ал нека би женске снаге биле најслабије, кад женске главе исчињавају половину рода људскога, то је и од малих снага така сила, да се највећа дела свршити дају, само да се употребе. Још морам овде додати да колико од женске образованости зависи срећа и напредак народа, толико и од необразованости несрећа и назадак. Неваспитање женско, или што је још горе од овога, хрђаво васпитање, има много хрђавијих последица по друштво, него неваспитање мушко; па и на самом пропадању народа само су толико мушки криви, ако за спасење не употребе и женске снаге.

Из тога се види, како је важно женско васпитање. Па кад се још зна, да сваки онај, ко своје женско дете васпита не учини то само њојзи, него целом потомству; јер васпитан само васпитане подиже, као она племенита вођка, што само племенит род рађа и кад се зна да је васпитање живо семе, што све племенитији род изводи, и зна, да оно потомство по срећном удесу може да буде народ; то се тек онда види, како је вечита грехота, оставити особито женско дете без васпитања. У свакој женској души која остане без васпитања изгуби се по једна добра домаћица, и добра мајка, по један анђео роду људском, јер добре домаћице и добре мајке, то су прави анђели дому, породици и народу, који могу од малог и незнатног народа да начине велики и славан; и које основ полажући дому и породици, основ полажу и снази и слави, и величини и царству народа.

Прави културни моменат дакле у женском је васпитању, у образовању добрих домаћица и добрих мајака народу, у којих рукама стоји напредак и назадак, срећа и несрећа, опстанак и пропаст, живот и смрт народу.

За то нека васпитање женско још поглавитије свију старање буде него васпитање мушко и што је васпитање најлепше уздарје женском детету, далеко премашујући свако благо уз њу, и што гомила оног у мушку децу стављеног васпитања пропадне с њима, а васпитање у примљивој и родној женској души не изгуби се, ни најнесретнији удеси немогу оно да сасвим збришу, а поглавито, што се васпитањем женским удвостручавају снаге за благо и напредак народа.

Ми изиђисмо с овим фактима на јавност с тога, што би у интересу правде, мира и поредак лежало, да висока влада нареди истрагу, те да се о овом увери, и да је уједно упозоримо, да при наступајућој организацији отклони оваке људе, који нису дорастли, који срамоте чиновништво и судство, који званично и приватно неистину говоре и тако даље.

ИМЕНА

приложника на издавање свих дела Змај-Јована Јовановића.

ЦАРИГРАД.

(Скупила г-ђица Софија Магазиновића.) Лука Маринковић 1 дук. Јуца Магазиновићка 1 дук., Софија Магазиновића 1 дук., Ф.Г. Грати 1 дук., Св. Антић 1 дук., Т. Теркан 1 дук., Ст. Магазиновић 1 дук., А Бозовић 1 дук., — свега 8 дуката.

НОВИ САД.

Добровољни прилози при уласку на беседу: Петар Забрдац из Даровара 2 ф., Коста Поповић из Слатине 2 ф., др. Милутин Татић 1 фор., Н. Н. 1 фор. у сребру, Арса Пајевић из Н. Сада, 2 дуката.

НОВИ САД 18. дец. Данас у среду 18. децембра приказаће се у народном позоришту *нов комад*. „Шарлатанизам“, шаљива игра у 1. радњи, од Е. Скриба. Славно познати француски писац износи нам у тој шаљивој игри шарлатанство према поштеном и скромном раду и бичем сатире шиба сваки шарлатански рад. Име пишчево и згодно прерађени предмет најбоља су препорука томе комаду. Том истом приликом приказаће се и „Гренгоар“, једно од најбољих дела позоришне књижевности, које се на нашој позорници изврсно представља.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Сад је баш изишао из штампе и повезује се

„ОРАО“

ВЕЛИКИ ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР за 1875 г.

са овим садржајем: I. подпун календарски део 1¼ таб. уредио проф. Сандић. — II. књижевни део: 1., Прокопије Ивачковић, патријарх српски (са сликом). 2., Сељачка кућа у Русији (са сликом). 3., Стари Футог, историјски чланак од Лазара Кнежевића. 4., „Србину“ песма J. J. 5., Старо добро време, приповетка Ч. Мијатовића. 6., Ах моја водо студена, народна песма (са сликом). 7., Кулин капетан (балада) од Мите Поповића. 8., Мишар и Ласица (са сликом) од проф. А. В. П. 9. Зарад здравља (5 кратких бележака). 10. Рушњачка кућа у Галицији (са сликом). 11. Змај Јован Јовановић, песник и књижевник (са сликом). 12. Румунска сељачка кућа (са сликом). 13. Чича Мија бачванин, слика од проф. Тителбаха са песмом З. J. J. 14. Правне поуке, од др. П. 15. Хрватска сељачка кућа (са сликом). 16. Има негде... песма по Јокају од З. J. J. 17. Кров тавански пенцер, приповетка за Ђелаве људе, од Абуказема. 18. Словачка кућа у гор. Угарској (са сликом). 19. Које су најбоље спаваће собе и постеље? 20. Зарад здравља (3 белешке). 21. Арсеније V. изабрани српски патријарх (са сликом). 22. Ја би био... песма З. J. J. 23. О спаљивању мртваца, чланак др. J. J. 24. Аустријска угледна школа на светској изложби (са сликом). 25. Дижимо школе, песма З. J. J. 26. Шведска народна школа (са 2 слике: спољашњи и унутрашњи изглед исте.) 27. Пастрма. 28. Стеван Брановачки, први световни председник народног сабора (са сликом). 29. Ђурђев дан, песма З. J. J. 30. Бугарска сеоска кућа (са сликом). 31. Одкуда да су неке радње корисне, а друге нису? Социјална студија од Вл. Љ. 32. Сељачка кућа у Елсасу (са сликом). 33. Тужим квочку господине, приповетка од Панте Поповића. 34. Белешке из економије (18 на броју). 35. Сељачка кућа у Ердељу (са сликом). 36. Белешке о свачему (3 на броју). 37. Сикулска кућа у Ердељу (са сликом). 38. Суха болест, говедина и млеко, од М. J. Батута. 39. Основни нацрт Аустријске школе (слика). 40. О неким манама у домаћем васпитању од „*“. 41. Зарад здравља (2 белешке). 42. Филозофски поглед на „петицу“ од Абк. Анегдоте, од Абк. — Вашари: у Војводини у троједној краљевини, у Далмацији и у Мађарској. — Огласи разни на корицама.

„Корице“ су израђене врло лепо.

„Орао“ је дакле изнео ¾ табака више него што је оглашено, а цена му је иста

50 НОВЧ. КОМАД.

Сигурни растуривачи, нарочито они, који за готов новац или per Nachnahme поруче, према количини наручбине добиће ванредно велики рабат.

Календар ће се моћи добити у сваком већем месту код познатих растуривача, а чим се повеже разаслаће се свима, који су се за њега пријавили. Веће наручбине примамо телеграфски на свој трошак. Наручбине ваља упутити А. Пајевићу у Н. Сад.

Издаваоци „Орла“.

Сад је баш изашао из штампе

ПОСТИЉОН

ВЕЛИКИ ЗАБАВНИК ЗА 1875 ГОД.

Ово му је садржај: 1., „На ново лето 1875.“ (песма.) — 2., „Мајсторска крађа“ приповетка из народног живота. — 3., „Ода киселој чорби“ (песма.) — 4., Загонетке и гаталице — 5. Одгонетке. — 6. „Небо момче“ (песма). — Бачке народне песме, (две на броју). — 8. Радесна књижевна вест (на корицама.)

Цена је књизи само 5 новч.

Наручбине прима само per Nachnahme

СРПСКА НАРОД. ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА у Новом Саду.

НА ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„Задруге Срба занатлија новосађана“

на други дан божића ов. год.

У дворани „српске новосад. читаонице“ у 2 сата после подне, учтиво позивам овим све дојакошње задругаре, и сваког брата занатлију, ко би хтео бити задругар у задруги нам*).

Предмети већања биће:

1. Извештај о стању задруге.
2. Избор чланова и одбора задругиног.
3. Предлог да се устроји занатлијска школа у Н. Саду.
4. Предлог да се склопи занатлијска порота у смислу закона о занатима VIII. чл. 1872 год.
5. Предлог да се у Н. Салу удеси одношај занатлија-послодаваца и занатлијских радника.
6. Предлог да се пожури потврђење правила „велике задруге Срба занатлија.“
7. Предлози појединих задругара.

Како је ово прва редовна главна скупштина задруге ове на основу потврђених јој правила — желити је да сваки задругар дође на тај састанак.

У Новом Саду, из одборске седнице дне (8.) (20. декембра 1874.

Председник „Задруге Срба занатлија новосађана

Арсен Ћирић с. р.

*) Задругар задруге Срба занатлија новосађана може бити сваки занатлија, који занат какав самостално ради у Н Саду или у местима на 10 миља око Н. Сада.

ОГЛАСИ.

ОГЛАС.

У турској хаману продаје се на слободне руке и на вечито 40 и по ланаца орање земље састојеће се на 2200□° уједно са једним салашом од 1 собе и кујном, са једном великом шталом и парче винограда. Сви 40 и по ланаца налазећи се у једној табли, граниче са Павлом Црнојачким с једне стране, с друге и треће пак са томиринским каваром и са земљом капетана Добановачког.

Ближе условија код Каверике Црнојачки у Турији, или код Лазара Јовановића свештеника у Футогу.

У Св. Футогу 8. декембра 1874. 3—3

ЕДИКТ.

На молбу Марије Ђурђевић из Врдника, да би од супруга свога, Милана Ђурђевића, који ју је пре три године злобно оставио, коначно разведена била, позива се овим речени Милан, да за шест месеци од данас ради овоодносног расправљања сам лично консисторији предстане или место пребивања свог обзнани, јер ће се иначе по постојећим у том погледу законима даље поступати.

Из седнице консистор. у Карловци 14. нов. 1874. држане.

2—3 КОНСИСТ. АРХИД. КАРЛОВАЧКЕ.

Бр. Е. 290 — I. 874.

СТЕЧАЈ.

Ради попуњења једне упражњене парохије при св. ваведенској градској цркви у Вел. Бечкереку отвара се овим стечај.

Надтицатељи имају молбе своје са нужним исправама снабдевене, за четир недеље од дана првог уврштења овој конзисторији поднети.

У Темишвару 9. декембра 1874. 1—3

КОНЗИСТОРИЈА ЕПАРХИЈЕ ТЕМИШВАРСКЕ.

Wiener Kattun-Druck-Fabriks-Niederlage.

Слободни смо најучтивије изјавити, да смо установили у месецу децембру потпуну

БОЖИЋНУ РАСПРОДАЈУ

при јако редуцираним фабричким ценама, хотећи тиме заостало стовариште хеспапа пре почетка нове сезоне очистити.

С одличним поштовањем

Деловодство.

ЦЕНОВНИК.

Сопствен производ перкалина и штофова за кошуље рио 20 нов.

Козманозерски производ перкалина и штофова за кошуље рио 25 нов.

Турски штофови за шлафроке рио 30 нов.

Перкеј за намештај у свима бојама рио 30 н.

Бели шифон и ширтинг 20 н.

Шифон за кошуље и инглески ширтинг 25 нов.

Велика партија штофова за хаљине у најновијим мустрама рио 30 н.

Бели памучни гради рио 25 н.

Дечије батистене џепне мараме с бојадисаним крајевима, туце 80 нов.

За девојчице батистене џепне мараме с бојадисаним крајевима, порубљене туце 1 ф.

Дечије џепне мараме са сликама, најновије од те врсте, туце 1 ф. 20 н.

Батистене џепне мараме за госпође с бојадисаним крајевима и порубљене туце 1 фор. 30 н.

Женске јакопет џепне мараме с бојадисаним крајевима туце 1 ф. 60 н.

Женске молске џепне мараме везене и с монограмима комад 80 н.

Мушке џепне мараме са елег. бојадисаним крајевима, порубљене туце 2 ф. 50 н.

Исте у хохприма-платненој имитацији туце 3 фор.

Румбургерске мараме за џеп туце 2 фор.

Ирлендерске мараме за џеп туце 3 фор.

Белфастерске мараме за џеп туце 4 фор.

Холендерске мараме за џеп са елег. бојадисаним крајевима туце 6 фор.

Катунске мараме за главу туце 2 ф. 50 н.

Фулардске мараме за главу туце 3 ф.

Берлински вунени кавенец најновији, комад 1 ф. 50 н

Исти свилом ткан, ком. 2 ф

Француски свилени кавенец комад 2 ф. 50 н.

Исти хохприма комад 3 фор.

Женски свил. кавенец комад 1 ф. 50 н.

Црни велветин рио 30 нов.

Црни велветин шире врсте, рио 75 н.

Црни сомот рио 1 ф. 20 н.

Црни сомот за хаљине рио 1 фор. 50 н.

30 риоа комад бархента за хаљине 7 фор.

30 риоа комад белог шир-бархента 8 фор.

30 риоа комад кончано плетна 7 фор.

30 риоа комад ¾, прана креска платна 7 ф.

30 риоа комад ⁹/₈, прана креска платна 8 ф. 50 н.

50 риоа ⁹/₈ ирлендског ткања 12 фор. комад.

50 риоа ⁹/₈ белфастерског ткања 15 фор. комад.

50 риоа ⁹/₈ холендерског и хохприма, 20 фор. комад.

Јакардски платнени чаршави за 6 особа 5 фор.

Дамастински платнени чаршави за 6 особа 6 фор.

Јакардски платнени чаршави за 12 особа 10 фор.

Дамастински платнени чаршави за 12 особа 12 фор.

Ручне мараме од дамаста риф 25 нов.

Салвети од јакварда туце 3 фор. 50 н.

⁹/₄ бојадисани чаршави за каву у свима бојама комад 80 нов.

Турске хагабуг-ручне мараме туце 3 ф. 50 н.

Шарени ћилимци пред кревет комад 2 ф. 50 н.

Исти од веће сорте комад 3 фор. 50 н.

Пар кревени покривача, у шареним, плавим или мрким мустрама, 2 комада 5 фор

⁹/₄ прни инглески риис за хаљине и долман најфинији риф 1 ф. 30; ⁹/₈ **Nordpol-Flanell, докле га буде, риф 50 нов.**

Овај ценовник важи само за децембар 1874.

Наручбине из провинције ће се као и досад најбоље извршити, а што се не допадне примиће се натраг без икакве замерке. На захтевање шаљемо мустре; наручбине су per Nachnahme.

NB. Молимо да се добре пази на фирму и адресу, да не би преварени били од злочестих конкурената.

Wiener Cattun-Druck-Fabriks-Niederlage:

Stadt, Ruprechtsplatz Nr. 3, nur Nr. 3.

rückwärts der Ruprechtskirche, vis-à-vis dem Eingange zur Sacristei. 3—

СТЕЧАЈ.

На упражњено место учитеља наше основне школе овим се отвара стечај.

Плата је годишња 400 ф. а. вр. у готовом новцу месечне у напред, слободан стан са баштом и 3 хвата дрва. За недељну школу добија од вароши 21 фор.

Дужан је за то: Да је свршен препаранд, да уме немецки и мађарски, да списива општинско дописивање и да је добар и вешт певац у цркви.

Који желе исто место задобити, нека своје сведочбе најдаље до Богојављења са молбеницом, овој општини упуте.

У Шиклошу из ванр. гл. скупштине од 4 дец. 1874.

ЈОВАН ПАНДУРОВИЋ, перовођа. 3—3 ЈОВАН АЛИКСИЋ председник.

СТЕЧАЈ.

У Будиму упражњено је место српског учитеља са годишњом платом од 400 фор. уз то слободан стан од једне собе и два хвата дрва за огрев.

Просилци који ово место получити желе, имају своје крштени писмом, сведочбама о учитељској вештини, моралном владању и досадањем службовању провиђене молбенице најдаље до 1. фебруара овоопштинском председништву поднети.

Учитељу спада у дужност и појање у цркви.

Из седнице прх. шк. одбора држане у Будиму 17. нов. 1874.

Др. И. МАЂАРИВИЋ, перовођа. 3—3 Председник, ПАВО КОЈИЋ.

Из Беча мушки женски и дечији хаљина

За чудо по јефтину цену

Јављам поштованој п. т. публици, да сам баш сад набавио из Беча богато снабдевено стовариште сваковрстни готови мушки, женски и дечији хаљина и колчака од најбољи квалитета по најјефтинију цену; уједно набавио сам и велики избор готови **НОРДПОЛ** мушки и женски хаљина такођер по најјефтинију цену и стављам их поштованој публици на расположење.

с' поштовањем

Бернхард Фишер

10— спрам кондорошеве куће у Н. Саду

Као и велики избор најфинији

Из Беча мушки женски и дечији хаљина

За поклоне о божићу и новој години препоручујем своје

ПРАВЕ АМЕРИК. МАШИНЕ ШИВАЉЕ

старе системе по најјефтинију цену уз петогодишњу гаранцију и гратис поуку у шивењу с њоме.

Примам машине шиваће и на репаратуру.

Уједно се може код мене добити и нове поправљених пећи за кување на петролеуму, машина за гуверирање и мужу крава и свега што иде уз машину шивању. **Јозеф Шиндлер.**

Стовариште машина шивања у Новоме Саду, на пијаци у **Пасковићевој кући.** 1—2

ОГЛАС.

Управа манастира Беочина ставља до обштег знања да ће дана 30. децембра пре подне ф. г. своју пустару односно пустарску пашу путем јавне дражбе на три године у најам издати.

Лицитанти имају пре почете дражбе 10% пиниманину положити, ближи се услови могу сваки дан у манастирској писарни увидити.

У ман. Беочину 14. децембра 1874.

1—3 **Управа ман. Беочина.**

НОВОСАДСКА ДАЛАРДА

позива српске грађане на

БЕСЕДУ

коју ће давати 31. (19.) децембра о. г. у корист истог друштва у дворани „Алмуслинове каване“.

Улазнице могу се добити код г. Петермајера. Почетак у 8. сати у вече.

Одбор.

Опште уважени и лекарским доказима апробирати штајерски

БИЉНИ СОК

може се увек свеж добити у Н. Саду у апотеци Грозингерово, код г. Д. Коде и Љубе Стефановића.

Цена је по флаши 87 н. а. вр. 10—

САМО ЗА

27 КР.

на бечки риис, комад или пар продају се под најстрожијом гаранцијом за најбољи квалитет и праву вредност хеспапа у великом и у малом

ШТОФОВИ ЗА ХАЉИНЕ ОД ОВЧИЈЕ ВУНЕ

најновији и најмодернији у свима бојама, прости, пругасти или шотиш-карирани, као: хистер и рипс; за тим дијагонални штофови за огртаче, од једне боје или шотиш-карирани; најновији и најлепши за јесен и зиму такозвани

Nordpol-Flanell

(WATTMOL)

најновији тешки штофови за северни пол, најмодернији бархент за хаљине, козманозерски перкеј, кретон турски (за спаваће одело,) плави пике, мрки као и бели бархент са шиндром или фланелом, румбургерска, холендерска, ненадмашна шлеска опредена, као и кућевна и кожна платна; бојадисане, са цвећем, пицане и беле мусулинске завесе са чипкама, атласке превлаке за креветске хаљине, бојадисано креветско рубље, ручне мараме од платна и дамаста, такви исти салвета, превлаке на подроце и софе, шифон, ¾ и ⁹/₈ широк, седерини, свилене и кашмирске поше у сваком васону, чараше, обојци, рукавице, џепне мараме од платна и батиста, велико стовариште свилених и сомотских трака и чипака у свима бојама и ширинама и свјасет других ствари могу се добити једино и искључиво у најсолиднијем најстаријем и првом основаном

СТОВАРИШТУ ЕСПАПА

ПО 27. НОВЧ. А. ВР.

Беч, Kärtnerstrasse, Nr. 34. (Bürgerspital-Gebäude.)

Наручбине per Nachnahme извршују се тачно и савесно. Мустре и списак хеспапа шаље се бадава.

ПОЛАКОВО

НОВООТВОРЕНО

Универзално стовариште хеспапа по

27 КР.

У Бечу, Mariahilfstrasse Nr. 1.

Продају се под најстрожијом гаранцијом за најбољи квалитет и праву вредност хеспапа у великом и малом

ШТОФОВИ ЗА ХАЉИНЕ ОД ОВЧИЈЕ ВУНЕ

најновији и најмодернији у свима бојама, прости, пругасти и шотиш-карирани, као: хистер, рипс, дијагонални штофови за огртаче, од једне боје као и шотиш-карирани, најновији и најлепши за јесен и зиму такозвани **Nordpol-Flanell** (Wattmol) и најновији тешки штофови за северни пол, најмодернији бархент за хаљине, козманозерски перкеј, кретон турски (за спаваће одело), пике, плави, мрки, као и бели бархент са шиндром или фланелом, румбургерска, холендерска, ненадмашна шлеска опредена, као и кућевна и кожна платна, бојадисане, са цвећем, пицане и беле мусулинске завесе са чипкама, атласке превлаке за креветске хаљине, бојадисано креветско рубље, ручне мараме од платна и дамаста, такви исти салвета, превлаке за подроце и софе, шифон, ¾ и ⁹/₈ широк, седерини, свилене и кашмирске поше у сваком васону, чараше, обојци, рукавице, џепне мараме од платна и батиста, велико стовариште свилених и сомотских трака и чипака у свима бојама и ширинама и свјасет других ствари

све само 27. новч.

Наручбине per Nachnahme извршују се тачно и савесно. Мустре и списак хеспапа шаље се gratis и franco. 12—30

ВАЖНО ЗА СВАКОГ.

ГЛАВНО СТОВАРИШТЕ ГОТОВОГ ОДЕЛА

За предстојећу јесењу и зимну сезону препоручује ново отворени магацин за одело Х. Краузман из Буда-Пеште, — своје, из најбољи земаљски и иноземски штофова зготовљено стовариште, сваке врсте

ХАЉИНА ЗА ОДРАСЛЕ И ДЕЦУ

по најјетинију цену.

На позив многи овдашњи муштерија одлучио сам се за јесењу и зимну сезону у мојој радњи осим разноврсни мушки хаљина, такође, и стовариште сваке врсте

ПАЛЕТО-А ЗА ГОСПЕ И СОМОТСКИ ЋУРКОВА

држати. Јављајући то штованој П. Т. публици, слободан сам јој још дати на знање: да ја због тога, што све хаљине у мом сопственом веркитату у Пешти правити дајем, у стању сам исте по најумеренијој цени дати.

У Новом Саду 14. Септембра 1874.

С поштовањем

Филијала Х. КРАУЗМАНА

у Новом Саду у Лацковићевој кући преко пута старе штедионице.

ФРАЊЕ ДЕАКА УЛИЦЕ У БУДА-ПЕШТЕ

ВАЖНО ЗА СВАКОГ.

Властник др. Свет. Милетић. Одговорни уредник Стеван Поповић. Издавалац „Задруга за срп. народну штампарију.“

Српска народна задружна штампарија.